

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Διατί τὸ βασίλειον τοῦ Δαρείου. κατακτηθὲν
ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, δὲν ἀπεστάτησε
μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐπὶ τῶν
διαδόχων αὐτοῦ.

Λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν προσκομ-
μάτων, τῶν ὑπαρχόντων εἰς τὴν κατοχὴν
κράτους τινὸς νεωστὶ ἀποκτηθέντος, ἡδύ-
νατό τις γὰρ θαυμάσῃ πῶς συνέβη ὥστε,
ἐνῶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐντὸς ὀλίγων
ἔτων ἐκυρίευσεν τὴν Ἀσίαν, καὶ μόλις λα-
βὼν τὴν κατοχὴν αὐτῆς ἐτελεύτησεν, οἱ
διάδοχοί του γὰρ δυνηθῶσι γὰρ διατηρήσωσι
τὴν ἐξουσίαν των, χωρὶς ν' ἀπαντήσωσιν
ἄλλα προσκόμματα παρὰ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια
μεταξὺ αὐτῶν τῶν ἰδίων ἀνεφάνησαν ἐνεκα
τῆς φιλοδοξίας των. ἐνῶ ἦτο φυσικώτατον,
μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ν' ἀ-
ποστατήσῃ ὅλη ἐκείνη ἡ ἐπικράτεια. Εἰς
τὴν ἀπορίαν ταύτην ἀπαντῶ ὅτι καὶ ἡγε-
μονίαι, περὶ ὧν ἡ ἱστορία ἀναφέρει, κυβερ-
νῶνται κατὰ δύο διαφόρους τρόπους, ἡγουν,
ἢ δι' ἐνὸς ἡγεμόνος ἀπέναντι τοῦ ὁποίου
ὅλοι οἱ λοιποὶ εἶνε δοῦλοι, οἵτινες, λει-
τουργοὶ τῆς Κυβερνήσεως διοριζόμενοι κατὰ
χάριν καὶ συγκατάθεσιν τοῦ ἡγεμόνος,
βοηθοῦσιν αὐτὸν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ βασι-
λείου, ἢ δι' ἐνὸς ἡγεμόνος καὶ τῶν ἀρχόν-
των τοῦ τόπου, οἱ ὅποιοι κατέχουσι τὸν
βαθμὸν τοῦ λειτουργοῦ δυνάμει τῆς ἀρχαϊ-

τητος τῆς οἰκογενείας των, καὶ ὄχι κατὰ χάριν τοῦ κυριάρχου. Ἄλλ' οἱ τοιοῦτοι ἄρχοντες εἶναι ἀληθεῖς τοπάρχαι καὶ ἔχουσιν ἰδίους ὑπηκόους, οἵτινες τοὺς ἀναγνωρίζουσιν ὡς κυρίους, καὶ τρέφουσι πρὸς αὐτοὺς ἔμφυτον ἀγάπην. Εἰς τὰ κράτη τὰ διοικούμενα ὑπὸ ἑνὸς ἡγεμόνος, καὶ εἰς τὰ ὅποια οἱ λοιποὶ εἶνε δοῦλοι, ὁ ἡγεμὼν ἔχει μεγαλύτεραν ἐξουσίαν, διότι ἐκτὸς αὐτοῦ οὐδεὶς ἄλλος θεωρεῖται ἀνώτερος, καὶ ἐὰν οἱ ἄνθρωποι ὑποτάσσωνται εἰς ἄλλον τινά, τὴν τοιαύτην ὑποταγὴν προσφέρουσιν ὡς εἰς λειτουργὸν καὶ ὑπάλληλον, χωρὶς ὅμως νὰ αἰσθάνωνται πρὸς αὐτὸν ἰδιαιτέραν τινὰ ἀγάπην. Παραδείγματα τῶν δύο τούτων κυβερνήσεων βλέπομεν σήμερον εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Γαλλίαν. Ὁλόκληρος ἡ ὀθωμανικὴ μοναρχία κυβερνᾶται ἀπὸ ἑνα κυρίαρχον, οἱ δὲ λοιποὶ εἶναι δοῦλοι αὐτοῦ· διακρουμένου δὲ τοῦ βασιλείου εἰς τμήματα (σαντζάκια), ἀποστέλλονται εἰς αὐτὰ διάφοροι διοικηταί, οἵτινες παύονται καὶ ἀντικαθιστῶνται κατὰ τὴν θέλησιν ἐκείνου. Ὁ βασιλεὺς ὅμως τῆς Γαλλίας εὐρίσκεται μεταξὺ παμπόλλων ἀρχαίων ἀρχόντων, ἀναγνωριζομένων ὡς τοιούτων καὶ ἀγαπωμένων ὑπὸ τῶν ὑπηκόων των, ἐχόντων δὲ προνόμια, τὰ ὅποια ὁ βασιλεὺς δὲν δύναται ἄνευ ἰδίου κινδύνου, ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ αὐτούς. Ὅστις λοιπὸν λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰς εἰρημένους δύο ἐπικρατείας, θέλει παρατηρήσει ὅτι, διὰ ν' ἀποκτήσῃ τις τὴν ὀθωμανικὴν, πρέπει νὰ ὑπερπηδῆσῃ πολλὰ προσκόμματα, εὐκόλως ὅμως θέλει διατηρήσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν του, ἅμα

τὴν κυριεύσῃ. Τὸ ὀθωμανικὸν βασίλειον εἶνε δύσκολον νὰ κυριευθῇ, διότι ἐκεῖνος ὅστις σκοπεύει νὰ τὸ κυριεύσῃ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ προσκληθῇ παρὰ τῶν προεστώτων τοῦ τόπου, οὔτε νὰ ἐλπίζῃ εὐκολίαν τινὰ εἰς τὸ ἐπιχειρήματά του διὰ τῆς ἀποστασίας τῶν περιστοιχιζόντων τὸν ἡγεμόνα· τοῦτο δὲν πηγάζει ἀπὸ τὰς ἄνω εἰρημένους αἰτίας. Καὶ τῶ ὄντι, ἐπειδὴ ὅλοι εἶνε δούλοι καὶ ὑπόχρεοι, εἶνε δυσκολώτερον νὰ διαφθαρώσι, καὶ ἐὰν ᾗτο εὐκόλος ἡ διαφθορά, ὀλίγην ὠφέλειαν πρέπει τις νὰ προσδοκᾷ ἀπὸ αὐτοῦς, διότι δὲν δύνανται νὰ παρασύρωσι τὸν λαὸν διὰ τοὺς ἄνωτέρω λόγους. Ὅθεν, ὅστις ἐφορμήσῃ κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, εἶνε ἀναγκαῖον νὰ σκεφθῇ ὅτι θέλει εὐρεῖ αὐτοὺς ἠνωμένους, καὶ πρέπει νὰ ἐλπίζῃ περισσότερον εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεις παρὰ εἰς τὰς ἀταξίας τῶν ἄλλων· ἀφοῦ ὅμως καταστραφῶσι καὶ νικηθῶσιν εἰς τὸ πεδίου τῆς μάχης, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ συγκεντρώσωσι στρατιωτικὰς δυνάμεις, οὐδεμίαν ἄλλην δύναται νὰ ὑπάρξῃ τότε ὑποψία, ἐκτὸς ἐκείνης ἣτις πηγάζει ἀπὸ τὴν γενεάν τοῦ ἡγεμόνος, μετὰ τὴν ἐξάλειψιν τῆς ὁποίας οὐδεὶς ἐπίφοβος πλέον μένει, διότι οἱ λοιποὶ δὲν ἔχουσιν κάμμίαν βαρύτητα εἰς τὸν λαόν· καθὼς δὲ ὁ νικητῆς δὲν ἠδύνατο πρὸ τῆς νίκης νὰ ἐλπίζῃ εἰς τοὺς τοιούτους, οὔτω καὶ μετὰ τὴν νίκην δὲν πρέπει νὰ τοὺς φοβῆται. Τὸ ἐναντίον συμβαίνει εἰς τὰ κράτη τὰ κυβερνώμενα, ὡς ἐκεῖνο τῆς Γαλλίας, διότι δύνασαι εἰς αὐτὰ νὰ εἰσβάλλῃς εὐκόλως, κερδίζων τινὰς ἐκ τῶν ἀρχόντων τοῦ βασιλείου, ἐπειδὴ πάν-

τοτε ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι δυσαρεστημένοι καὶ ἐπιθυμοῦντες τὰς καινοτομίας. Οἱ τοιοῦτοι λοιπόν, ἀπὸ τὰς αἰτίας τούτους κινούμενοι, δύνανται νὰ σὲ ἀνοίξουν τὸν δρόμον πρὸς τὴν ἐπικράτειαν, καὶ νὰ σὲ εὐκολύνωσι τὴν νίκην, μετὰ τὴν ὁποίαν ὅμως, θέλων νὰ διατηρηθῆς, πρέπει νὰ κάμῃς ἐκποδῶν ἄπειρα προσκόμματα πρσερχόμενα, τόσο ἀπὸ ἐκείνους, οἵτινες σὲ ἐβοήθησαν, καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους κατέθλιψας.

Καὶ δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐξαλείψῃς τὴν γενεὰν τοῦ ἡγεμόνος, διότι μένουσιν οἷώς ἀρχηγοὶ εἰς τὰς νέας μεταβολὰς παρουσιαζόμενοι ἄρχοντες· μὴ δυνάμενος δὲ μήτε νὰ εὐχαριστήσῃς, μήτε νὰ ἐξαλείψῃς τοὺς τοιοῦτους, κινδυνεύεις νὰ ἀπολέσῃς τοὺς ἐξουσίαν, ἀμα δοθείσης περιστάσεως. Ἦδη, εἰς ἐξετάσῃς εἰς ποῖον εἶδος κυβερνήσεως ἀνάγεται ἡ διοίκησις τοῦ Δαρείου, θέλεις πληροφορηθῆ ὅτι εἶνε ὁμοίαν τῶν ὀθωμανῶν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἀλέξανδρος ἠναγκάσθη νὰ ἐπιπέσῃ καθ' ὅλου τοῦ βασιλείου τοῦ Δαρείου, καὶ νὰ τὸν καταστρέψῃ εἰς τὸν πόλεμον. Τοιουτοτρόπως, μετὰ τὴν νίκην, ἀποθανόντος τοῦ Δαρείου, ἔμεινε κύριος ἀνενόχλητος ὁ Ἀλέξανδρος τοῦ κράτους ἐκείνου, διὰ τοὺς ἐκτεθέντας λόγους. Ἐὰν δὲ καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἤθελον εἶσθαι ἠνωμένοι, ἐδύναντο ἀμελητὶ καὶ ἀφρόδως νὰ τὸ ἐξουσιάζωσι. Καὶ τῷ ὄντι, εἰς τὸ βασίλειον ἐκεῖνο ἄλλαι ταραχαὶ δὲν ἀνεφάνησαν, εἰ μὴ αἱ ὑπὸ τῶν ἰδίων ὑποκινήθεισαι. Ἀλλὰ τὰ, ὡς ἡ Γαλλία, ὠργανισμένα κράτη, εἶναι ἀδύνατον νὰ δεσπόζωνται μὲ

τοσαύτην ἡσυχίαν. Αἱ συνεχεῖς κατὰ τῶν
 Ρωμαίων ἀποστασίαι εἰς τὴν Ἰσπανίαν,
 τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα, προῆλθον
 ἀπὸ τῆς πολλᾶς εἰς τὰ κράτη ἐκεῖνα ὑπαρ-
 χούσας ἡγεμονίας, διότι, ἐν ὅσῳ οἱ ἄνθρω-
 ποι ἐνεθυμοῦντο αὐτάς, ἡ δεσποτεία τῶν
 Ρωμαίων πάντοτε ἦτο ἐπισφαλὴς· ἀφοῦ
 ὅμως ἐξηλείφθη ἡ ἀνάμνησις τῶν ἡγεμο-
 νιῶν ἐκείνων, διὰ τῆς κραταιώσεως καὶ
 τῆς πολυχρονίου διαρκείας τῆς ἐξουσίας
 τῶν Ρωμαίων, ἡ δεσποτεία τῶν Ρωμαίων
 κατέστη ἀσφαλεστάτη. Ἡδυνήθησαν μάλιστα οἱ Ρωμαῖοι εἰς τὸ μετὰ ταῦτα, κατὰ
 τὰς μεταξύ των συμπλοκάς, νὰ ἐφελκύωσιν
 εἰς ἑαυτούς, ἀνκλόγως τῆς ἐπιτοπίου ἐξου-
 σίας των, μέρος τῶν κατοίκων· οὗτοι δέ, ἐ-
 πειδὴ δὲν ὑπῆρχε πλέον ἡ γενεὰ τοῦ πα-
 λαιοῦ κυριάρχου των, ἐκτὸς τῶν Ρωμαίων
 δὲν ἐγνώριζον ἄλλους ὡς κυρίους των. Τού-
 των οὕτως ἐχόντων, δὲν εἶνε ἄξιον θαυμα-
 σμοῦ, ἐὰν ὁ Ἀλέξανδρος τόσον εὐκόλως ἡ-
 δυνήθη νὰ διατηρήσῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν του
 τὴν Ἀσίαν, καὶ ἐὰν ἄλλοι πολλοί, ὡς ὁ
 Πύρρος, ἀπήντησαν τοσαύτην δυσκολίαν
 εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ἀποκτημάτων αὐ-
 τῶν· τοῦτο ὅμως δὲν προῆλθεν ἐκ τῆς μι-
 κρᾶς ἢ μεγάλης ἀρετῆς τοῦ νικητοῦ, ἀλλὰ
 κυρίως ἀπὸ τὸ ἀνόμοιον τῶν θεσμῶν τῶν
 ἀποκτηθέντων τόπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Τίνι τρόπῳ δύνανται νὰ κυβερνῶνται αἱ πόλεις ἢ αἱ ἡγεμονίαι, αἵτινες, πρὶν ἢ κατακτηθῶσι, διῆγον αὐτόνομοι.

Ὅταν τὰ ἀποκτώμενα κράτη εἶνε συνειθισμένα, ὡς εἴρηται, νὰ πολιτεύωνται αὐτονόμως καὶ ἐλευθέρως, ὁ θέλων νὰ τὰ ἐξουσιάζῃ ὀφείλει νὰ παραδεχθῆ ἓνα ἐκ τῶν ἐπομένων τριῶν τρόπων· καὶ ὁ μὲν πρῶτος εἶνε νὰ τὰ καταστρέψῃ, ὁ δεύτερος νὰ μεταβῆ αὐτοπροσώπως νὰ κατοικήσῃ ἐντὸς αὐτῶν, καὶ ὁ τρίτος νὰ συγχωρήσῃ εἰς αὐτὰ νὰ διοικῶνται μὲ τοὺς ἰδίους τῶν νόμους, λαμβάνων ἓνα φέρον καὶ μορφῶν ἐντὸς τῶν ἰδίων μίαν ὀλιγαρχικὴν Κυβέρνησιν, καταγινομένην νὰ διατηρῆ πρὸς αὐτὸν τὴν φιλίαν τῶν κατοίκων. Κυβερνήσις τοιαύτη, δημιουργημὰ τοῦ ἡγεμόνος, θέλει γνωρίζῃ, ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ τῆς εὐνοίας καὶ τῆς δυνάμεώς του, καὶ ὅτι αὐτὸς θέλει καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς διατήρησίν της. Ἀφ' ἑτέρου, αἱ πόλεις, αἱ συνειθισμέναι νὰ διοικῶνται ἐλευθέρως, εὐκολώτερα κατέχονται κυβερνώμεναι διὰ τῶν ἰδίων πολιτῶν, ὅταν δὲν προτιμᾶς τὴν καταστροφὴν των. Οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ Ῥωμαῖοι μᾶς παρέχουσι παραδείγματα. Οἱ Σπαρτιᾶται, κυριεύσαντες τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς Θήβας, κατέστησαν ἐντὸς αὐτῶν διοικήσιν ὀλιγαρχικὴν καὶ μολοντοῦτο δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διατη-

ρήσωσι τὴν ἐξουσίαν των. Οἱ Ῥωμαῖοι, θέλοντες γὰρ εἶνε ἀσφαλεῖς εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Καπύης, τῆς Καρχηδόνας καὶ τῆς Νομαντίας, τὰς κατέστρεψαν, καὶ οὕτως ἠδυνήθησαν γὰρ κρατήσωσιν αὐτῶν· ἠθέλησαν δὲ γὰρ ἐξουσιάζωσι τῆς Ἑλλάδος, ὅπως καὶ οἱ Σπαρτιάται τουτέστιν, ἀποδίδοντες εἰς αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν καὶ συγχωροῦντες γὰρ διοικῆται μὲ τοὺς νόμους τῆς, ἀλλ' ἀπέτυχον, ὅθεν ἠναγκάσθησαν γὰρ καταστρέψωσι πολλὰς πόλεις τῆς χώρας ἐκείνης διὰ γὰρ δύνανται γὰρ τὴν κατέχωσι, διότι ἀληθῶς ὁ μόνος ἀσφαλῆς τρόπος διὰ γὰρ ἔχη τις εἰς τὴν ἐξουσίαν του τὰς πόλεις αὐτάς, εἶνε ἢ καταστροφή των. "Ὅστις γίνεται κύριος πόλεως συνειθισμένης γὰρ κυβερνᾶται ἐλευθέρως, καὶ δὲν καταστρέφει αὐτὴν, πρέπει γὰρ περιμένη τὴν καταστροφήν του ἀπὸ ἐκείνης, διότι, ἀποστατοῦσα, θέλει καταφεύγει πάντοτε εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἐλευθερίας καὶ εἰς τὴν διατήρησιν τῶν παλαιῶν αὐτῆς θεσμῶν, μὴ λησμονουμένων ποτέ, μήτε διὰ μακρᾶς παρελεύσεως χρόνου, μήτε κατὰ συνέπειαν τῶν εἰς αὐτὴν εὐεργετημάτων, ὅ τι δήποτε ἄλλο καὶ ἂν πράξη, ἢ προνοήσῃ τις, εἰάν δὲν διακρίσῃ, δὲν σκορπίσῃ τοὺς κατοίκους, τὸ ὄνομα τῆς ἐλευθερίας καὶ οἱ παλαιοὶ θεσμοὶ εἶνε ἀδύνατον γὰρ παραδοθῶσιν εἰς λήθην, αἰείποτε δὲ θέλουσι χρησιμεύσῃ ὡς ἐλατήρια, καθὼς ἠκολούθησεν εἰς τὴν Πίσαν μετὰ δουλείαν ἑκατὸν ἔτων ὑπὸ τοὺς Φλωρεντιανούς. Οἱ κάτοικοι ὅμως τῶν πόλεων ἐκείνων, αἱ ὅποῖαι ἔχουσι τὴν ἔξιν γὰρ κυβερνῶνται ὑπὸ ἡγεμόνα, ἐξαλειφθείσης τῆς

γενεᾶς αὐτοῦ, βραδέως ἤμποροῦν νὰ λάβωσι τὰ ὄπλα κατὰ τοῦ κρατοῦντος, διότι ἀφ' ἑνὸς εἶνε συνειθισμένοι εἰς τὴν ὑποταγήν, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν ὑπάρχει πλέον ὁ παλαιὸς ἡγεμῶν, ν' ἀναγορεύσωσι δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν ἰδίων ἄλλον τινὰ ὡς τοιοῦτον δὲν συμφωνοῦσι, καὶ ἀγνοοῦσι προσέτι νὰ κυβερνηθῶσιν ἐλευθέρως· ὥστε, ὁ νέος ἡγεμῶν εὐκόλως δύναται νὰ κρατῇ αὐτῶν ἀφόβως. Ἄλλ' εἰς τὰς δημοκρατίας ἢ ζωηρότης τῶν πνευματικῶν εἶνε μεγαλειτέρα, τὰ πάθη εἶνε σφοδρότερα, ἢ ἐκδίκησις εἶνε ποθεινοτέρα, ἢ δὲ ἀνάμνησις τῆς παλαιᾶς ἐλευθερίας διατηρεῖ πάντοτε εἰς κατάστασιν ἀνήσυχον τοὺς κατοίκους. Τὸ ἀσφαλέστερον λοιπὸν μέσον εἶνε νὰ τὰς καταστρέψῃς, ἢ νὰ κατοικήσῃς ἐντὸς αὐτῶν.

Ω

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ΄.

Περὶ τῶν νέων ἡγεμονιῶν, τῶν δι' ἰδίων
ὄπλων καὶ ἰδίας ἀρετῆς ἀποκτωμένων.

Κάνεις ὡς μὴ θαυμάσῃ, ἐάν, καταγινό-
νος ᾖ, ἵδῃ, ἢ ἐξετάσῃ τὰς ὄλως διόλου νέας
ἡγεμονίας: τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν καὶ τὰ
κράτη των, θέλω μεταχειρισθῆ μεγάλη
παρδείγματα. Ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ὀδεύ-
ουσι πάντοτε ἐπὶ ἀλλοτρίων βημάτων, προ-
δκίνουσι δὲ εἰς τὰ ἔργα των ἀπομιμούμενοι
καὶ ἐπειδὴ δὲν δύνανται ν' ἀκολουθήσωσιν
ἀπαρεγκλίτως τὴν παρ' ἄλλων διαγραφεί-
σαν ὁδόν, μήτε ν' ἀναδειχθῶσι περιδοξό-
τεροι ἐκείνων, τοὺς ὁποίους μιμοῦνται, διὰ
ταῦτα πᾶς ἐχέφρων ὀφείλει νὰ βυθίζῃ ἐπὶ
τῆς ἀνοιχθείσης παρὰ μεγάλων ἀνδρῶν ὁ-
δοῦ, καὶ νὰ μιμηθῆ τοὺς ἐξοχωτέρους,
ὥστε, ἐάν τυχόν δὲν δυνηθῆ νὰ ἐξομοιωθῆ
μὲ αὐτοὺς κατὰ τὴν ἀρετὴν, νὰ τοὺς πλη-
σιάσῃ τυυλάχιστον, καὶ τοιουτοτρόπως νὰ
πράξῃ ὡς πράττουσιν οἱ ἔμπειροι τοξόται,
οἵτινες, βλέποντες πολὺ ἀπέχουσιν τὴν
θέσιν πρὸς τὴν ὁποίαν ἔχουσι κατὰ νοῦν
νὰ ρίψωσι τὸ βέλος των, καὶ γνωρίζοντες
τὴν ἀνεπαρκῆ τοῦ τόξου των δύναμιν, σκο-
ποῦσιν ὑψηλότερον τῆς θέσεως ἐκείνης, ὄχι
διὰ νὰ φθάσῃ τὸ βέλος τόσον ὑψηλά, ἀλλὰ
διὰ νὰ δυνηθῶσι, βοηθούμενοι ἀπὸ τὸ ὕ-
ψος, νὰ ἐπιτύχωσι τὸν σκοπὸν των. Λέγω
λοιπὸν ὅτι, ἀπὸ τὸν βυθιὸν τῆς ἀρετῆς
τοῦ νέου ἡγεμόνος, ἐξαρτᾶται νὰ παρουσια-

σθῶσι περισσότερα, ἢ ὀλιγώτερα προσκόμματα εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ὅλως διόλου νέων ἡγεμονιῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τυχηρὰ περίστασις, ν' ἀναβιβάσθῃ τις, ἰδιώτης ὢν, εἰς θέσιν ἡγεμόνος, προὔποθέτει ἀρετὴν, ἢ τύχην, φαίνεται, ὅτι ἡ ἀρετὴ, ἢ ἡ τύχη, εἶνε μέσα, δι' ὧν ἐν μέρει πολλὰ τῶν παρουσιαζομένων προσκομμάτων ἐξομαλύνονται. Μολοντοῦτο, ὁ ὀλιγώτερον εἰς τὴν τύχην ἀφοσιωθείς, διατηρήθη περισσότερο. Αἱ εὐκολίαι δὲ αὐξάνουσιν ἔτι μάλλον, ὅταν ὁ ἡγεμών, μὴ ἐξουσιάζων ἄλλα κράτη, ἀναγκάζεται νὰ κατοικήσῃ αὐτοπροσώπως ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας του. Ἀπαριθμοῦντες ἐκείνους, οἵτινες διὰ τῆς ἀρετῆς των καὶ ὄχι ἐκ τύχης, ἔγιναν ἡγεμόνες, παρατηροῦμεν ὅτι οἱ ἐξοχώτεροι μετὰ τῶν αὐτῶν εἶνε ὁ Μωϋσῆς, ὁ Κῦρος, ὁ Ρωμύλος, ὁ Θεσεύς καὶ οἱ παραπλήσιοι τούτων. Καὶ μολονότι περὶ τοῦ Μωϋσέως δὲν πρέπει νὰ φέρωμεν οὐδεμίαν κρίσιν, διὰ τὸν λόγον, ὅτι αὐτὸς δὲν ἦτο ἄλλο τι εἰμὴ πιστὸς ἐκτελεστῆς τῶν παραγγελιῶν τοῦ Ὑψίστου, μολοντοῦτο θεωροῦμεν αὐτὸν ἀξίον θαυμασμοῦ μόνον διὰ τὴν χάριν ἐκείνην, ἣτις τὸν ἠξίωνε νὰ συνδιαλέγηται μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐξετάζοντες ὅμως τὸν Κῦρον καὶ ὄσους ἄλλους ἀπέκτησαν, ἢ ἐθεμελίωσαν κράτη, θεωροῦμεν αὐτοὺς ἀξίους θαυμασμοῦ. Ἐὰν μάλιστα λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὰς πράξεις καὶ τὰ νομοθετήματα ἐνὸς ἐκάστου ἰδικιτέρως, θέλει παρατηρήσει, ὅτι δὲν διαφέρουσιν ἐκείνων τοῦ Μωϋσέως, ὅστις ἠτύχησε νὰ λάβῃ τὸν σοφώτατον τῶν διδασκάλων. Ἀνερευνῶντες ἐπίσης τὰς πράξεις

καὶ τὸν βίον αὐτῶν, δὲν βλέπομεν ν' ἀπή-
 λουσάν ἄλλο τι ἀπὸ τὴν τύχην, εἰμὴ μόν-
 νην τὴν εὐκαιρίαν, ἣτις ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς
 ἀφορμὴν νὰ μορφώσωσι κυβέρνησιν, ὁποῖαν
 ἐθεώρησαν κατάλληλον. Ἐνευ τῆς εὐκαι-
 ρίας ἐκείνης, αἱ ψυχικαὶ ἀρεταὶ αὐτῶν ἤ-
 θελον ἐντελῶς ἐξαντληθῆ, καὶ ἄνευ τῶν
 ἀρετῶν ἡ εὐκαιρία ἤθελεν ἀποβῆ ματαία.
 Ἦτο λοιπὸν ἀναγκαῖον εἰς τὸν Μωϋσῆν νὰ
 εὕρῃ τὸν ἰσραηλιτικὸν λαόν, δουλωμένον εἰς
 τὴν Αἴγυπτον καὶ καταπιεζόμενον ὑπὸ
 τῶν Αἴγυπτίων, διὰ ν' ἀποφασίσῃ οὗτος,
 χάριν τῆς ἀπολυτρώσεώς του, νὰ τὸν ἀκο-
 λουθήσῃ. Ἐχρησίμευσε εἰς τὸν Ρωμύλον,
 γενόμενον βασιλέα τῆς Ρώμης καὶ θεμε-
 λιωτὴν τοῦ τόπου ἐκείνου, ἡ ἐκ τῆς Ἀλ-
 βῆς ἀπέλασις του καὶ ἡ κατὰ τὴν γέννη-
 σίν του ἔκθεσις αὐτοῦ. Ἦτο ἀναγκαῖον εἰς
 τὸν Κῦρον νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς Πέρσας δυση-
 ρεστημένους ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Μήδων,
 καὶ τούτους, ἔνεκα μακρᾶς εἰρήνης, μαλ-
 θακοὺς καὶ θηλυπρεπεῖς. Ὁ Θησεὺς δὲν
 ἤθελε δυνηθῆ νὰ δώσῃ δείγματα τῆς ἀρε-
 τῆς του, εἰάν δὲν εὕρισκε τοὺς Ἀθηναίους
 σποράδας. Ἐνεκα τῶν τοιούτων περιστά-
 σεων, τὰ ἔργα τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν ἀπέ-
 βησαν εὐτυχῆ, ἡ δὲ ἔξοχος ἀρετὴ των κα-
 τέστησε γνωστὴν καὶ ἀξιοσημείωτον τὴν
 εὐκαιρίαν ἐκείνην, ἣτις ἐχρησίμευσε πρὸς
 ἐξευγενισμόν καὶ εὐδαιμονίαν τῆς πατρίδος
 των. Οἱ ἀνυψούμενοι εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἡ-
 γεμόνος, διὰ μέσων παραπλησίων τῶν ὅσα
 μετεχειρίσθησαν οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι ἄνδρες,
 ἀποκτῶσι μὲν δυσκόλως τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ
 μὲ εὐκολίαν ἐπομένως τὴν διατηροῦσι. Τὰ

εἴαν διὰ τὸ ἐκτελέσωσι τὸ ἔργον των, πρέ-
 πει τὰ μεταχειρισθῶσι τὴν πειθῶ, ἢ δύναν-
 ται τὰ κάμωσι χρῆσιν τοῦ καταναγκασμοῦ.
 Εἰς τὴν πρώτην περίστασιν ἀποτυγχάνουσι
 πάντοτε, μὴ δυνάμενοι τὰ φέρωσιν εἰς πέ-
 ρας τὸ ἐλάχιστον πρᾶγμα, ἐνῶ ἐξεναντίας,
 ὅταν εἴνε ἀνεξάρτητοι καὶ δύνανται τὰ με-
 ταχειρισθῶσι τὴν βίαν, σπανίως διακινδυ-
 νεύουσιν. Ἐκ τούτου ἐπήγασεν ὥστε, οἱ μὲν
 ἔνοπλοι προφηταὶ τὰ ἀναδειχθῶσι νικηταί,
 οἱ δὲ ἄοπλοι τὰ καταστραφῶσι. Προσέτι ἡ
 φύσις τῶν λαῶν εἴνε εὐμετάβλητος, καὶ διὰ
 τοῦτο εὐκόλον μὲν εἴνε τὰ πείθωνται περὶ
 πράγματός τινος, εἴνε ὅμως δύσκολον τὰ
 ἐμμένωσιν εἰς τὴν τοιαύτην πεποίθησιν.
 διὰ τὸν λόγον τοῦτον πρέπει τὰ εἴνε τόσον
 καλῶς διωργανισμένα τὰ πράγματα, ὥστε,
 ὅταν ἐκλείψῃ ἡ τοιαύτη πίστις ἐκ μέρους
 τοῦ λαοῦ, τὰ δύνασαι τὰ τὸν ὑποχρεόνῃς
 διὰ τῆς βίας τὰ πιστεύῃ. Ὁ Μωϋσῆς, ὁ
 Κῦρος, ὁ Θησεὺς καὶ ὁ Ρωμύλος, δὲν ἤθε-
 λον δυνηθῆ τὰ διατηρήσωσιν εἰς πολυχρόνιον
 ἐνέργειαν τὰς θεσμοθεσίας των, εἴαν δὲν εἴχον
 στρατιωτικὰς δυνάμεις, ὡς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν
 μας ἠκολούθησεν εἰς τὸν ἱερέα Ἰερώνυμον
 Σαβοναρόλαν, καταστραφέντα ὁμοῦ μὲ τὰ
 σχέδιά του, ἅμα ὁ λαὸς ἤρχισε τὰ μὴ τὸν
 πιστεύῃ, αὐτὸς δὲ δὲν εἴχε πρόχειρα τὰ
 μέσα, δι' ὧν ἠδύνατο τὰ διατηρῆ σταθεροῦς
 εἰς τὸ φρόνημά των τοὺς πιστεύσαντας καὶ
 τὰ ὑποχρεώσῃ τοὺς δυσπίστους τὰ πιστεύ-
 σωσιν. Ἄλλ' οἱ τοιοῦτοι ἀπαντῶσιν εἰς τὴν
 διεξαγωγὴν τοῦ ἔργου των μέγιστα προσ-
 κόμματα, καὶ ἡ ὁδὸς αὐτῶν εἴνε πλήρης
 κινδύνων, τοὺς ὁποίους πρέπει διὰ τῆς ἀρε-

τῆς των νὰ ὑπερνικήσωσιν. Ὅταν ὁμως ὑπερπηδήσωσι τοὺς κινδύνους καὶ ἀρχίσωσι νὰ ἐλκύωσιν εἰς ἑαυτοὺς τὸ σέβας τῶν λαῶν, τότε, μετὰ τὴν ἐξάλειψιν τῶν διὰ τὴν ἐξουσίαν ἀντιζήλων των, ἰσχυροποιοῦνται, ἀσφαλίζονται, τιμῶνται καὶ εὐτυχοῦσι. Πλησίον τοσοῦτων μεγάλων παραδειγμάτων, ἐπιθυμῶ νὰ ἀναφέρω προσέτι καὶ ἄλλο μικρότερον μὲν, ἔχον ὁμως ἀρκετὴν ἀναλογίαν μὲ ἐκεῖνα· διὰ τοῦτο ἀρκοῦμαι μόνον εἰς αὐτό, ἀντὶ πολλῶν ἄλλων ὁμοίων. Τὸ παράδειγμα τοῦτο μᾶς παρουσιάζει Ἰέρων ὁ Συρακούσιος. Οὗτος, ἰδιώτης ὢν, ἐγένετο ἡγεμὼν τῶν Συρακουσῶν χωρὶς νὰ ὀφείλῃ ἄλλο τι εἰς τὴν τύχην, εἰμὴ μόνην τὴν εὐκαιρίαν. Καὶ τῷ ὄντι, οἱ Συρακούσιοι τυραννούμενοι ἐξελέξαντο αὐτὸν στρατηγόν των, ἐντεῦθεν δὲ ἐκρίθη ἄξιος ν' ἀναγορευθῆ ἡγεμὼν αὐτῶν. Τοσαύτης δ' ἀρετῆς ἄνθρωπος ἦτο καὶ ὅταν ἀκόμη διεῆγε βίον ἰδιωτικόν, ὥστε οἱ περὶ αὐτοῦ γράφοντες λέγουσιν, ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν τὸν ἔλειπε διὰ νὰ βασιλεύσῃ, εἰμὴ μόνη ἡ βασιλεία. Ὁ Ἰέρων κατέστρεψε τὸν παλαιὸν στρατόν, διωργάνωσε νέον, ἐγκατέλιπε τοὺς παλαιούς φίλους του, ἐνηγκαλίσθη νέους καί, ἅμα ἀπέκτησε φίλους καὶ στρατεύματα ἰδικά του, ἠδυνήθη ἐπὶ τοσοῦτου θεμελίου νὰ ἀνεγείρῃ τὸ οἰκοδόμημα αὐτοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κατέβαλε μὲν κόπον πολλὸν διὰ ν' ἀποκτήσῃ, ὀλιγώτατον ὁμως ὥστε νὰ διατηρήσῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν του τὸ ἀποκτηθέν.